

<https://doi.org/10.31861/mediaforum.2022.10.107-122>

УДК: 354.746:007](4-6ЄС)

© Оксана Звоздецька¹

ІНСТИТУЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ПРОТИДІЇ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ В ЄС: ПРОБЛЕМИ ТА ЗДОБУТКИ

Стаття присвячена аналізу діяльності основних установ Європейського Союзу, які протидіють поширенню дезінформації, котра стала серйозною загрозою для демократії. Дослідниця відзначає, що в ЄС формується не лише нормативно-правова база, а й інституційні механізми, які спрямовані на виявлення, спростування, протидію дезінформації та поширення медіаосвіти. Зокрема, створено Відділ стратегічних комунікацій («StratCom») і його робочих груп, Секції гібридного синтезу (EU Hybrid Fusion Cell) як структурного підрозділу Центру розвідки та ситуації ЄС у рамках Європейської служби зовнішніх справ (EEAS) та дослідної установи – Європейського центру протидії гібридним загрозам.

107

Для підвищення ефективності обміну інформацією в ЄС EEAS запустила «Систему швидкого оповіщення» (Rapid Alert System), щоб забезпечити спільне усвідомлення ситуації, пов'язаної з розповсюдженням дезінформації в країнах-членах ЄС, а також розробку спільних відповідей, однак, Система не використовується активно всіма країнами-членами, що обумовлюється відсутністю довіри між ними.

Наступними проектами Єврокомісії стали створення Соціальної обсерваторії з дезінформації та аналізу соціальних медіа та Європейської обсерваторії цифрових медіа. Незважаючи на те, що EDMO у своїй діяльності мала замінити організацію SOMA обидва проекти діють паралельно. Окрім цього, помітність EDMO серед зацікавлених сторін, зокрема, фактчекерів та експертів з медіаграмотності, усе ще була обмежена, що контрастувало з її амбіціями надати комплексне вирішення суспільних проблем, пов'язаних із дезінформацією.

¹ Кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародної інформації Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, Україна, E-mail: o.zvozdecka@chnu.edu.ua; <https://orcid.org/0000-0003-2623-7615>

Ключові слова: Європейський Союз (ЄС), дезінформація, соціальні медіа, медіаосвіта, StratCom, SOMA, EDMO.

Institutional Toolkit to Counter Fake News and Disinformation in the EU: Challenges and Achievements

The body of the article goes on to discuss the problem of the European Union's leading institutions' efficiency in combating fake news and disinformation, which has appeared to be a major threat to democracy in a modern world. The author's focus revolves around the problem concerning the EU establishing a regulatory framework as well as an efficient institutional toolkit aimed at identifying, refuting, countering fake news and disinformation as well as media education development. In particular, there was the rise and the rise of the Strategic Communications Department (StratCom) and its working groups, the EU Hybrid Fusion Cell as a structural unit of the EU Intelligence and Situation Centre within the Framework of the European External Action Service (EEAS) and the research institution – the European Centre for Countering Hybrid Threats were established.

108

— *Noteworthy, to improve the efficiency of information exchange in the EU, EEAS has launched the Rapid Alert System to ensure joint awareness of the situation related to the spread of disinformation in EU member states as well as the development of common responses, however, due to the lack of trust between EU members, the System is not actively used by all of them.*

The next crucial steps of combating disinformation and misinformation through media were two projects efficaciously launched by the European Commission, namely SOMA (Social Observatory for Disinformation and Social Media Analysis) started up in 2018 and SOMA (Social Observatory for Disinformation and Social Media Analysis) in 2020, respectively. The European Digital Media Observatory (EDMO) was set up as a hub for fact-checkers to jointly fight fake news and disinformation. The author emphasises that despite the fact that EDMO was supposed to replace SOMA, both projects are equally efficient and successful. Furthermore, despite the rise of high-profile EDMO, stakeholders, in particular fact-checkers and media literacy experts still hold a significant sway, which resulted in its failure in achieving their ambitions to finally tackle the spread of misinformation and fake news.

Keywords: European Union (EU), disinformation, fake news, social media, media education, StratCom, SOMA, EDMO.

Постановка проблеми. Дезінформація постійно присутня в людському спілкуванні з часу зародження цивілізації та створення суспільств. Проте останніми роками змінилися її масштаби та швидкість, з якою неправдива або оманлива інформація може досягти цільової та нецільової аудиторії через соціальні мережі та нові технології. Оскільки дезінформація – це багатоаспектна проблема з складним підґрунтям, проблема боротьби з нею потребує спільної співпраці між різними інститутами всередині держав і на міжнародному рівні. Як важливий суб'єкт спільного регулювання, Європейський Союз відіграє важливу роль в цьому. В останні роки ЄС посилив зусилля щодо протидії дезінформаційним кампаніям та маніпуляціям, особливо з боку РФ, за допомогою низки нових ініціатив. На законодавчому рівні було прийнято низку нормативно-правових актів, резолюцій, кодексів, але зважаючи на динамічність цих процесів і постійну зміну форми подачі такої інформації, виникла необхідність оперативно реагувати на існуючі загрози. Тому, ЄС намагається комплексно вибудовувати нові механізми та стратегії для запобігання поширенню деструктивної пропаганди та дезінформації, створюючи нові інституції та організації, які відповідають за боротьбу з неправдивою та оманливою інформацією, що поширюється не тільки на теренах Інтернету, а й в традиційних засобах масової інформації. В той самий час, боротьба з дезінформацією є серйозною проблемою, оскільки вона не повинна завдавати шкоди свободі слова, вільному вираженню поглядів та переконань, що закріплено в Хартії основних прав ЄС 2000 р. Отже, аналіз діяльності інституцій ЄС, які спрямовані на боротьбу з деструктивними інформаційними впливами є надзвичайно важливим в умовах зростання дезінформаційних загроз в європейському та світовому інформаційному просторах.

109

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З останніх зарубіжних досліджень присвячених проблемі дезінформації, на нашу думку, варто виокремити працю американських дослідників професора політології В. Ленса Беннетта (W. Lance Bennett) та професора з медіа та зв'язків з громадськістю Стівена Лівінгстона (Steven Livingston) «Коротка історія епохи дезінформації. Інформаційні війни та занепад інституційного авторитету», в якому вони аргументовано доводять, що в основі сучасного дезінформаційного безладу лежить криза легітимності авторитетних інститутів ліберальної демократії. Автори

констатують, що «розмивання інституційних процесів, які забезпечували політичну репрезентацію та комунікацію, а також роз'їдання норм і кордонів у обґрунтованих публічних дебатах, викликали гнів, розчарування та пошук альтернативної інформації у більшій частини громадян» (Bennett, W. Lance and Steven, Livingston ed, 2020).

Дана проблема, також, стала предметом наукового доробку ряду вітчизняних науковців, зокрема дослідження В.Т. Хакімової «Європейський Союз в епоху постправди: діяльність East StratCom Task Force» (Хакімова В. Т., 2021), У.З. Коруц (Коруц У.З., 2019.) та О. Полегкого (Полегкий О., 2021.), які вивчають позитивний досвід країн ЄС у сфері протидії деструктивній пропаганді, фейковій інформації, дезінформаційних кампаній під час електоральних процесів.

Мета статті. Беручи до уваги, що нині одним з пріоритетів для України, в умовах ведення війни з Росією, є створення та зміцнення інституційних механізмів протидії дезінформації, вважаємо доцільним проаналізувати діяльність основних інститутів з протидії дезінформації в ЄС та дати критичний огляд їх ефективності.

110

Виклад основного матеріалу. Перші кроки Європейського Союзу у боротьбі з дезінформацією почалися з березні 2015 р., коли Європейська Рада запросила Верховного представника ЄС із закордонних справ і політики безпеки («Високий представник») у співпраці з державами-членами та інституціями ЄС «розробити план зі стратегічних комунікацій для боротьби з триваючими дезінформаційними кампаніями Росії». Це призвело до створення Відділу стратегічних комунікацій («StratCom») і першої з його робочих груп у рамках Європейської служби зовнішніх справ (European External Action Service EEAS 2011 р.), з мандатом протидіяти дезінформації, що походить з-за меж ЄС, а також розробляти та поширювати позитивні стратегічні комунікації у східному сусідстві ЄС – відомі як Східні стратегічні комунікації. Зокрема, у «Відділі стратегічних комунікацій» (The Strategic Communications) в червні 2015 р. сформовано Оперативну робочу групу зі стратегічних комунікацій ЄС при Європейській службі зовнішніх справ (EEAS) – для країн Східного партнерства.

На основі «Плану дій щодо стратегічної комунікацій», прийнятого 22 червня 2015 р., мандат Східної стратегічної комунікаційної групи включає три напрямки діяльності:

- ефективне спілкування та просування політики Союзу щодо Східного сусідства;

- посилення свободи ЗМІ та зміцнення їх незалежності у Східних сусідів та країн-членів ЄС;
- покращення спроможності Союзу прогнозувати, розглядати та реагувати на діяльність з дезінформації з боку Російської Федерації (EU Action Plan on Strategic Communication. 2015).

Східна стратегічна комунікаційна група здійснила каталогізацію, аналіз та звернула увагу на понад 4500 прикладів дезінформації з боку Російської Федерації, розкривши численні дезінформаційні наративи, підвищивши обізнаність про інструменти, методи та наміри дезінформаційних кампаній (European Commission. 2018. Action Plan against Disinformation. P. 8.).

Зазначена Оперативна група, також, реалізує проєкт EUvsDisinfo, який було започатковано у тому ж 2015 р., який доступний 15 мовами з матеріалами аналізу даних, ідентифікації та викриття матеріалів дезінформаційного характеру, що генеруються прокремлівськими ЗМІ та поширюються в країнах ЄС та Східного партнерства (EUvsDisinfo).

Також, створено окрему Цільову групу по Західних Балканах (грудень 2015 р.) та Цільову групу для Півдня (червень 2017 р.) – для країн Близького Сходу, Північної Африки та регіону Перської затоки.

Крім цього, Робочі групи з питань стратегічних комунікацій, були значно посилені додатковими спеціалізованими інструментами та інструментами аналізу даних. Бюджет EEAS на стратегічну комунікацію збільшився вдвічі з 1,9 млн. євро в 2018 р. до 5 млн. євро у 2019 р. Це асигнування було використано для боротьби з дезінформацією та підвищення обізнаності про негативні наслідки впливу на суспільство деструктивної інформації. Держави-члени ЄС повинні доповнити ці зусилля, шляхом посилення власних заходів щодо боротьби з дезінформацією.

План дій ЄС передбачав також посилення відділу StratCom шляхом збільшення персоналу на 11 посад, щоб досягти 50-55 співробітників до кінця 2020 р. План набору було виконано у три етапи: (1) перерозподіл контрактного персоналу в рамках EEAS; (2) набір персоналу до команди StratCom; і (3) додавання персоналу в 27 делегацій ЄС у сусідніх країнах ЄС. Однак, у спеціальному аудиторському звіті ЄС 09/2020 р. «Дезінформація, яка впливає на ЄС: борються, але не приборкають» відзначалося, що Відділ StratCom все ще перебуває в процесі набору та розширення. Станом на жовтень 2020 р.

в ньому нараховувалося лише 37 співробітників, окрім цього криза COVID-19 ще більше загострила кадровий голод (Disinformation affecting the EU: tackled but not tamed, 2020).

Крім того, у документі 2016 р. «Спільні рамки протидії гібридним загрозам – відповідь Європейського Союзу» («Joint Framework on countering hybrid threats a European Union response») зазначалося про створення Секції гібридного синтезу (EU Hybrid Fusion Cell) як структурного підрозділу Центру розвідки та ситуації ЄС (EU Intelligence and Situation Centre EU INTSEN, 2012 р.), в рамках Європейської служби зовнішніх справ (EEAS), яка повинна запропонувати єдиний фокус для аналізу зовнішніх аспектів гібридних загроз. Fusion Cell буде отримувати, аналізувати та обмінюватися секретною інформацією та інформацією з відкритим кодом від різних зацікавлених сторін в рамках EEAS, Комісії та держав-членів, зокрема щодо показників та попереджень гібридних загроз. Спільно з відповідними органами в ЄС та на національному рівні, Fusion Cell аналізуватиме зовнішні аспекти гібридних загроз, що впливають на ЄС та його сусідів, з метою швидкого аналізу відповідних інцидентів та інформування процесів прийняття стратегічних рішень в ЄС (European Commission. 2016. Joint Framework on countering hybrid threats. 6 aprile).

112

Ще на Варшавському саміті, що відбувся 8-9 липня 2016 р. для поглиблення співпраці у протидії гібридним загрозам між НАТО та ЄС було досягнуто домовленостей про створення Європейського центру протидії гібридним загрозам (European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threat), який було відкрито 2 жовтня 2017 р. у столиці Фінляндії Гельсінкі. Ця структура покликана допомогти протистояти новим загрозам, спрямованим на дестабілізацію ситуації у європейських державах, але не безпосередньою протидією атакам, а дослідницькою роботою. Засновниками центру стали 12 країн ЄС і НАТО: Фінляндія, Швеція, Норвегія, США, Франція, ФРН, Великобританія, Іспанія, Польща, Естонія, Латвія і Литва. Увага Центру буде зосереджена на формуванні адаптивної стійкості щодо загроз, починаючи від «зелених чоловічків» і до протидії гуманітарним катастрофам. Даний центр стане першою подібною установою за участю ЄС, який сформований разом із НАТО, незважаючи на те, що Північноатлантичний альянс має близько двох десятків подібних центрів (Звоздецька О., 2018, с. 82-83).

Для підвищення ефективності обміну інформацією в ЄС EEAS запустила «Систему швидкого оповіщення» (Rapid Alert System) в березні 2019 р., щоб забезпечити спільне усвідомлення ситуації, пов'язаної з розповсюдженням дезінформації в країнах-членах ЄС, а також розробку спільних відповідей. Система складається з платформи для обміну інформацією та мережі контактних пунктів у різних державах-членах ЄС. Система швидкого оповіщення призначена для підключення до існуючих можливостей моніторингу в режимі реального часу всередині та за межами ЄС, таких установ як Центру координації надзвичайних ситуацій (the Emergency Response Coordination Centre and the EEAS) та Ситуаційної кімнати (Situation Room), а також Механізму швидкого реагування G7 (the G7 Rapid Response Mechanism) та НАТО, хоча ця мета була реалізована лише частково. Отже, система є, принаймні теоретично, важливою платформою для обміну інформацією у міжнародній співпраці (Pamment, James, 2020. «The EU's Role in Fighting Disinformation: Taking Back the Initiative»). Фактично, RAS є єдиним форумом в інституційній структурі ЄС, де експерти з дезінформації з різних установ ЄС та держав-членів працюють разом для вирішення проблем, пов'язаних з дезінформацією. Наразі, небагато країн-членів ЄС обмінюються інформацією через систему швидкого оповіщення. Основні відмінності полягають в тому, як держави-члени розглядають загрозу дезінформації, що відображаються і у використанні платформи. Зокрема, відсутність довіри між державами-членами призвела до низького рівня обміну інформацією та взаємодії. В аудиторському звіті ЄС 09/2020 р. відзначалося, що RAS до вересня 2020 р. жодного разу не видавала попереджень і, отже, не використовувався для координації спільного визначення та реагування, як передбачалося спочатку. Крім того, останні статистичні дані свідчать про зниження рівня активності країн-членів, а співпраця з онлайн-платформами та існуючими мережами була переважно неформальна (Disinformation affecting the EU: tackled but not tamed, 2020).

Значним рушієм для розвитку та створення нових проектів у галузі фактчекінгу (перевірки фактів) стала інноваційна програма досліджень «Горизонт – 2020» (Horizon 2020), реалізація якої була запланована на 2014 – 2020 рр. В рамках цієї програми було створено Соціальну обсерваторію з дезінформації та аналізу соціальних медіа (Social Observatory for Disinformation and Social Media Analysis

SOMA). Проект розпочався в листопаді 2018 р. і мав завершитися 30 квітня 2021 р. SOMA фінансувалася в рамках цієї програми із загальним бюджетом майже 990 000 євро. (Social Observatory for Disinformation and Social Media Analysis: web-page).

Ця ініціатива була спрямована на підтримку європейської спільноти у боротьбі з дезінформацією. Приєднання до проекту дозволяє використовувати інструменти TrulyMedia , який дозволяє аналізувати дезінформаційні кампанії (Bezpieczne Wybory. 4 maja 2019. «Ciekawe inicjatywy europejskie»). Доступ до даних соціальних медіа для дослідницьких цілей є однією з найбільш актуальних проблем, пов'язаних з аналізом та розумінням дезінформації. Незважаючи на кілька запитів європейських установ, більшість даних платформи все ще недоступна (Rosa, De Simona, and Andrea, Nicolai, 2021).

Основні висновки дослідників SOMA свідчать про те, що м'які інструменти, прийняті Європейським Союзом, недостатні для забезпечення безпечної та надійної екосистеми ЗМК. Потрібна зміна медіаінфраструктури. Зокрема, необхідними є вирішення наступних завдань:

1. покращення прозорості та придатності для використання алгоритмів, щоб дати можливість користувачам зрозуміти механізми платформ;

2. пояснити та викласти правила реклами та бізнес-моделі для зменшення монетизації заголовку клікбейт . Для досягнення цієї мети необхідні додаткові зобов'язання перед платформами щодо регулювання політичної реклами на платформах соціальних медіа, розробити механізми регулювання для встановлення жорстких зобов'язань щодо платформ для суспільного блага. Тільки завдяки довгостроковій політиці, заснованій на нормативно-правовій базі, яка встановлює зобов'язання перед платформами, можна досягти конкретних і стабільних результатів.

Аналіз аудиторської перевірки ЄС 09/2020 р. показав, що SOMA вдалося залучити лише двох фактчекерів, визнаних Міжнародною мережею перевірки фактів. На момент аудиту (жовтень 2020 року) організація мала 48 зареєстрованих членів, деякі з них ніколи не використовували цю платформу для своїх досліджень. Незважаючи на те, що технологія, що лежить в основі SOMA, була оцінена позитивно, проект не отримав широкого використання в рамках перевірки фактів (Disinformation affecting the EU: tackled but not tamed, 2020).

Одним із завдань «Плану дій щодо протидії дезінформації» від 5 грудня 2018 р. є створення незалежної мультидисциплінарної спільноти, здатної сприяти глибшому розумінню явища дезінформації та підвищенню стійкості суспільства до неї. 1 червня 2020 р. в рамках Інституту Європейського університету у Флоренції¹ було відкрито Європейську обсерваторію цифрових медіа (The European Digital Media Observatory EDMO). Програма, яка фінансується ЄС, об'єднує дослідників та експертів у галузі медіаграмотності, фактчекінгу, співпрацює із державами та установами, такими як ВООЗ або НАТО. Для підвищення прозорості роботи соцмереж, забезпечення дотримання свободи слова та захист незалежних ЗМІ, онлайн-платформи зобов'язуються щомісяця надавати звіти про дезінформацію до EDMO. На відкриття Обсерваторії було виділено 9 млн. євро. (European Commission. 2018. Action Plan against Disinformation).

«Дезінформація дедалі більше загрожує нашому демократичному суспільству, і ми повинні боротися з цим. Роблячи це, ми будемо захищати основні права та цінності [Європи], включаючи свободу вираження поглядів та інформації», - зазначила європейський комісар з питань цінностей та прозорості Вера Юрова (Věra Jourová) під час відкриття EDMO (Iorio, Valentina, 2020.). Комісар з питань внутрішнього ринку Т'єрі Бретон (Thierry Breton) заявив, що «обсерваторія буде важливим орієнтиром для боротьби, викриття, розуміння та аналізу дезінформаційної діяльності в Європі» (Iorio, Valentina, 2020.).

Діяльність Європейської обсерваторії цифрових медіа, що має на меті стати європейським центром боротьби з дезінформацією в Інтернеті, зосереджується на реалізації наступних завдань:

1. Складання карторганізацій з перевірки фактів у Європі та підтримка їх шляхом сприяння спільній транскордонній діяльності.
2. Картування, підтримка та координація дослідницької діяльності з питань дезінформації на європейському рівні, включаючи створення та регулярне оновлення глобального сховища рецензованих наукових статей про дезінформацію.
3. Створення громадського порталу, який надаватиме журналістам, викладачам та зацікавленим громадянам інформацію, мате-

¹ Міжнародна організація, створена відповідно до спеціальної конвенції в 1972 році державами-членами Європейського Співтовариства.

ріали, спрямовані на підвищення обізнаності, зміцнення стійкості до дезінформації в Інтернеті та підтримку кампаній з медіаграмотності.

4. Забезпечення захищеного конфіденційності доступу до даних платформ для науковців, які працюють над даною проблемою.

5. Підтримка державних органів у моніторингу політики, яку застосовують онлайн-платформи для обмеження поширення та впливу дезінформації («Disinformation and the EU: tackling the virus of fake news on the ground», 12 June 2020).

Необхідно відзначити, що у своїй діяльності EDMO мала замінити організацію SOMA у цій сфері, але на момент аудиту, який був здійснений у жовтні 2020 р. обидва проекти діяли паралельно. Однак, помітність EDMO серед зацікавлених сторін, зокрема, фактчекерів та експертів з медіаграмотності, усе ще була обмежена, що контрастувало з її амбіціями надати комплексне вирішення суспільних проблем, пов'язаних із дезінформацією. Крім цього, спільнота медіаграмотності та громадянське суспільство, які могли б забезпечити важливі зв'язки між науковими колами та політикою, недостатньо були представлені в консультативній раді EDMO (Disinformation affecting the EU: tackled but not tamed, 2020.).

116

Європейська комісія прогнозувала, що кампанії проти Європейського Союзу та його інститутів наберуть обертів, особливо перед виборами в Європейський парламент у травні 2019 р., окрім цього до 2020 р. в країнах-членах буде проведено понад 50 національних, президентських та місцевих виборів. Тому, формування суспільного опору дезінформації було надзвичайно важливим, особливо в умовах майбутніх виборів до Європейського парламенту (Babraj, Rafał, 2018). Тому, практичним кроком у сфері протидії дезінформації в ЄС перед виборами до Європарламенту в травні 2019 р. було створення європейського інформаційного ресурсу з перевірки фактів (фактчетингу), FactCheckEU- це проект Міжнародної мережі перевірки фактів (IFCN), що об'єднує європейських підписантів Кодексу принципів IFCN для протидії дезінформації в Європейському Союзі. На веб-сайті FactCheckEU можна задати питання і знайти вже перевірену інформацію, поділену на кілька категорій (наприклад, вибори, біженці, політика). Портал може бути цікавим джерелом перевіреної інформації (FactCheckEU).

Ще одним важливим аспектом у боротьбі з дезінформацією в ЄС є розвиток медіаосвіти, підвищення медіаграмотності та формування

критичного мислення. Для реалізації цього напрямку Європейська комісія об'єднує зацікавлені сторони з питань медіаграмотності в Експертній групі з медіаграмотності (the Media Literacy Expert Group (MLEG)), яка була створена ще в 2006 р. з дорадчими функціями. Група складалася з ряду європейських експертів з питань медіаграмотності, що поєднують різні компетенції та досвід, включаючи наукові кола, медіаіндустрію, міжнародні організації (ЮНЕСКО, Рада Європи, Альянс цивілізацій), асоціації, регулятори та інші медіаустанови (Інститути кіно, Ради з питань ЗМІ тощо) (The EU Media Literacy Expert Group 2006-2010, р. 57-58). Експертна група щорічно збирається для:

- виявлення, документування та поширювання передового досвіду в галузі медіаграмотності;
- сприяння створенню мереж між різними зацікавленими сторонами з метою поглиблення співпраці;
- дослідженню взаємодії між різними політиками ЄС та ініціативами щодо медіаграмотності (European Commission, 2021. Media literacy).

Група відіграла дуже важливу роль у розробці європейського визначення медіаграмотності, зокрема «медіаграмотність – це загальне поняття, яке включає всі технічні, когнітивні, соціальні, громадянські та творчі можливості, що дозволяють громадянину отримати доступ до ЗМІ, мати їх критичне розуміння та взаємодіяти з ними. Ці можливості дозволяють йому брати участь в економічних, соціальних та культурних аспектах суспільства, а також відіграти активну роль у демократичних процесах. Він стосується всіх видів засобів масової інформації (телебачення, радіо, преса), через усі види каналів (традиційні, Інтернет, соціальні медіа) та всіх вікових груп» (European Commission, 10 July 2018. Meeting of the Media Literacy Expert Group).

Дослідження корпорації RAND та інших показують, що медіа та інформаційна грамотність покращує критичне мислення, усвідомлення упередженості ЗМК та бажання споживати якісні новини – усе це допомагає подолати дезінформацію. Медіаграмотність має більший вплив, ніж політичні знання, на здатність оцінювати точність політичних повідомлень, незалежно від політичних поглядів. Звичайно, що підвищення медіаграмотності людей та інші рішення, орієнтовані на людину, є ресурсомісткими і не дозволять

вирішити проблему досить швидко або в достатньому масштабі. Однак, довгострокова ефективність таких програм – це саме те, що потрібно в нескінченній боротьбі з дезінформацією (Kristin M. Lord & Katya Vogt, 2021).

Враховуючи ці аспекти, Європейський Союз посилює підтримку проектів та заходів з медіаграмотності. Гранти на проекти будуть доступні через програму «Креативна Європа 2021-2027». Програма буде зосереджена на розширенні наявного та вже розробленого досвіду в галузі медіаграмотності та покращення цих ініціатив з погляду географічного охоплення та впливу. Програма також підтримуватиме виховання медіаграмотності громадян в країнах-членах ЄС.

Висновки. Підсумовуючи, варто відзначити, що для протидії дезінформації, яка стала серйозною загрозою для демократії в ЄС, формується не лише нормативно-правова база, а й інституційні механізми, які спрямовані на виявлення, спростування, протидію дезінформації та поширення медіаосвіти. Зокрема, створено Відділ стратегічних комунікацій, Секції гібридного синтезу (у рамках Європейської служби зовнішніх справ, дослідницької установи – Європейського центру протидії гібридним загрозам.

118

Для підвищення ефективності обміну інформацією в ЄС EEAS запустила «Систему швидкого оповіщення», щоб забезпечити спільне усвідомлення ситуації, пов'язаної з розповсюдженням дезінформації в країнах-членах ЄС, а також розробку спільних відповідей. Низький рівень обміну інформацією та взаємодії в Системі країн-членів обумовлюється відсутністю довіри між ними.

Наступними проектами Єврокомісії стали створення Соціальної обсерваторії з дезінформації та аналізу соціальних медіа та Європейської обсерваторії цифрових медіа (The European Digital Media Observatory EDMO). Незважаючи на те, що EDMO мала замінити SOMA обидва проекти діють паралельно. Окрім цього, помітність EDMO серед зацікавлених сторін, зокрема, фактчекерів та експертів з медіаграмотності, усе ще була обмежена, що контрастувало з її амбіціями надати комплексне вирішення суспільних проблем, пов'язаних із дезінформацією.

Отже, важливим напрямком в політиці ЄС є підтримка та створення європейських центрів у сфері протидії неправдивій інформації, дослідних установ з вивчення дезінформації, що діють на регіональному і національному рівнях та спрямовані на картографування

цифрової екосистеми щодо дезінформації, її домінуючих технологій, інструментів та практик, моніторингу правдивості інформації через найсучасніші засоби перевірки фактів, штучний інтелект, мовні технології та Великі дані для медіа.

References:

1. Zvozdetska, Oksana. 2018. «Novi pidkhody Pivnichno-atlantychnoho Aliansu (NATO) u sferi kiberbezpeky v umovakh zahostrennia informatsiinoho protystoiannia». Mediaforum: analityka, prohnozy, informatsiinyi menedzhment. 2018. T. 6. S. 71-93. http://nbuv.gov.ua/UJRN/mfapim_2018_6_7
2. Koruts U.Z. 2019. «Protydiia nehatyvnykh proiavam propahandy v Yevropeiskomu Soiuzi». Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Ser.: Yurysprudentsiia. № 42. Tom 2. S. 134-137. DOI <https://doi.org/10.32841/2307-1745.2019.42-2.32> http://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc42/pa_rt_2/34.pdf
3. Polehkyi O. 2021. «Protydiia kremlivskii dezinformatsii v YeS». Tsentri publichnoi dyplomatii. <http://publicdiplomacy.org.ua/?p=969>
4. Khakimova V.T. 2021. «Ievropeiskiy Soiuz v epokhu postpravdy: diialnist East StratCom Task Force». Aktualni problemy polityky : zb. nauk. pr. Odesa: Vydavnychiy dim «Helvetyka», Vyp. 67. S. 155-162. DOI <https://doi.org/10.32837/app.v0i67.1166> http://app.nuoua.od.ua/archive/67_2021/24.pdf
5. «Disinformation and the EU: tackling the virus of fake news on the ground». 12 June 2020. <https://www.pescor.eu/disinformation-and-eu-tackling-virus-fake-news-ground>
6. Babraj, Rafał. 2018. «Plan Działania Przeciwko Dezinformacji (Action Plan Against Disinformation)». CyberPolicy. NASK. 17 grudnia 2018. <https://cyberpolicy.nask.pl/plan-dzialania-przeciwko-dezinformacji>.
7. Balcewicz, Justyna. 2018. «Kodeks postępowania w zakresie zwalczania dezinformacji». CyberPolicy. NASK. 18 października 2018/ <https://cyberpolicy.nask.pl/kodeks-postepowania-w-zakresie-zwalczania-dezinformacji>
8. Bennett, W. Lance and Steven, Livingston ed. 2020. A Brief History of the Disinformation Age. Information Wars and the Decline of Institutional Authority. P.3-43. The Disinformation Age. Politics, Technology, and Disruptive Communication in the United States, 2020.

University of Washington Cambridge University Press. DOI: <https://doi.org/10.1017/9781108914628>

9. Bezpieczne Wybory. 4 maja 2019. «Ciekawe inicjatywy europejskie». <https://bezpiecznewybory.pl/baza-wiedzy/ciekawe-inicjatywy-europejskie>

10. Bradshaw, Samantha, and Philip N. Howard. 2019. The Global Disinformation. Order Global Inventory of Organised Social Media Manipulation. University of Oxford. <https://comprop.oii.ox.ac.uk/wp-content/uploads/sites/93/2019/09/CyberTroop-Report19.pdf>

11. Centrum Dokumentacji Europejskiej. 2018. «Europa, która chroni: UE intensyfikuje działania dotyczące dezinformacji». 5 grudnia 2018. Komisja Europejska. Komunikat prasowy IP/18/6647 https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/pl/IP_18_6647

12. Disinformation affecting the EU: tackled but not tamed. 2020. European Court of Auditors (ECA). 56 p. https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR21_09/SR_Disinformation_EN.pdf

120

—

13. ERGA. 2020. Report on disinformation. Assessment of the implementation of the Code of Practice, 2020. <https://erga-online.eu/wp-content/uploads/2020/05/ERGA-2019-report-published-2020-LQ.pdf>

14. EU Action Plan on Strategic Communication. 2015. (Ref. Ares(2015)2608242 - 22/06/2015). <https://www.allbusinesstemplates.com/preview/NBV5A/YCSGH/1/>

15. European Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats (Hybrid CoE) <https://www.hybridcoe.fi/>

16. European Commission contribution to the European Council. 2018. Action Plan against Disinformation. Brussels, 5.12.2018 JOIN(2018) 36 final. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/eu-communication-disinformation-euco-05122018_en.pdf

17. European Commission. 10 July 2018. Meeting of the Media Literacy Expert Group. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/meeting-media-literacy-expert-group-0>

18. European Commission. 2018. Action Plan against Disinformation. European Commission contribution to the European Council. Brussels, 5.12.2018 JOIN(2018) 36 final. https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/eu-communication-disinformation-euco-05122018_en.pdf

19. European Commission. 2018. Synopsis report of the public consultation on fake news and online disinformation. Consultation Results. 26 April 2018. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/>

news/synopsis-report-public-consultation-fake-news-and-online-disinformation.

20. European Commission. 2018. Tackling Online Disinformation: A European Approach. April 26, 2018, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:52018DC0236>

21. European Commission. 2021. «EU Code of Practice on Disinformation. 2018». <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/code-practice-disinformation>

22. European Commission. 2021. «Tackling online disinformation». <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/tackling-online-disinformation>

23. European Commission. 2021. Media literacy. Shaping Europe's digital future. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/media-literacy>

24. European Commission. 8 March 2021. «Coronavirus: new reports by online platforms include specific measures taken against vaccines». Shaping Europe's digital future. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/coronavirus-new-reports-online-platforms-include-specific-measures-taken-against-vaccines>.

25. European Commission. 8 March 2021. «Fourth intermediate results of the EU Code of Practice against disinformation». <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/fourth-intermediate-results-eu-code-practice-against-disinformation>

26. European Commission. 8 March 2021. Fourth set of reports – Fighting COVID-19 disinformation Monitoring Programme. 10 December 2020. Shaping Europe's digital future. <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/fourth-set-reports-fighting-covid-19-disinformation-monitoring-programme>

27. European Commission. Communications Networks, Content and Technol. 2018. A multi-dimensional approach to disinformation. Report of the independent High level Group on fake news and online disinformation. March 2018. P. 5-6. <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/6ef4df8b-4cea-11e8-be1d-01aa75ed71a1>

28. European Commission. Joint Framework on countering hybrid threats a European Union response. 2016. Brussels, 6.4.2016 JOIN(2016) 18 final. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016JC0018&from=EN>

29. EUvsDisinfo, 2022. <https://euvsdisinfo.eu/uk/%D0%BF%D1%80%D0%BE-%D0%BD%D0%B0%D1%81/#>

30. FactCheckEU <https://eufactcheck.eu/>

31. Iorio, Valentina. 2020. «European Digital Media Observatory launched in Florence to analyse disinformation». 4.06.2020. EURACTIV Italy. https://www.euractiv.com/section/digital/news/european-digital-media-observatory-launched-in-florence-to-analyse-disinformation/?utm_source=EURACTIV&utm_campaign=2785a38819-RSS_EMAIL_EN_Digital&utm_medium=email&utm_term=0_c59e2fd7a9-2785a38819-116311571 (accessed April 12, 2021).

32. Kristin M. Lord & Katya Vogt. 2021. Strengthen Media Literacy to Win the Fight Against Misinformation. Stanford Social Innovation Review. https://ssir.org/articles/entry/strengthen_media_literacy_to_win_the_fight_against_misinformation#

33. Newman, Nic and other. 2018. Digital News Report 2018. Reuters Institute. <http://media.digitalnewsreport.org/wp-content/uploads/2018/06/digital-news-report-2018.pdf>

122

—

34. Pamment, James. 2020. «The EU Code of Practice on Disinformation: Briefing Note for the New EU Commission». Policy Perspectives Series 1. Carnegie Endowment for International Peace. March 2020. <https://carnegieendowment.org/2020/03/03/eu-code-of-practice-on-disinformation-briefing-note-for-new-european-commission-pub-81187>

35. Pamment, James. 2020. «The EU's Role in Fighting Disinformation: Taking Back the Initiative». 21.09.2020. Regional Cooperation Council. <https://www.rcc.int/swp/news/296/the-eus-role-in-fighting-disinformation-taking-back-the-initiative>

36. Rosa, De Simona, and Andrea, Nicolai. 2021. Policy recommendation report Whitepaper from the SOMA project. SOMA. 21/04/2021. <https://www.disinobservatory.org/wp-content/uploads/2021/04/SOMA-whitepaper.pdf>

37. Social Observatory for Disinformation and Social Media Analysis SOMA. 208. <https://www.disinobservatory.org/>

38. The EU Media Literacy Expert Group 2006-2010. Nordicom-Information 33 (2011) 1-2. https://www.nordicom.gu.se/sites/default/files/kapitel-pdf/334_ASEU%20media%20literacy%20expert%20group.pdf.

39. The European Digital Media Observatory. 2020. <https://edmo.eu/>